

«سنگ زنی» در عاشورا

نمونه‌ای از عزاداری «سنگ زنی» «سنگ زنی» نوعی آیین مذهبی است که یک هیأت عزاداری در یکی از شهرستان‌های خراسان شمالی در روز عاشورا اجرا می‌کند.

علی حسین پناه - کارشناس جامعه‌شناسی که مسؤول تهیه پرونده ثبتی «مراسم

سنگ زنی» بوده است - درباره آیین‌های محرمی استان خراسان شمالی گفت: ۱۵ آیین محرمی در خراسان شمالی در فهرست میراث ناملموس به ثبت رسیده است؛ از جمله نخل گردانی در منطقه جاجرم، پرده خوانی عاشورا و تعزیه خوانی که در تمام استان اجرا می‌شود

و آیین سنگ زنی، که در یکی از شهرستان‌های این استان هر سال به مناسبت عاشورا برگزار می‌شود. او درباره آیین سنگ زنی در خراسان شمالی توضیح داد: در شهرستان «بام» میدانی به نام امام حسین (ع) در کنار مسجد جامع وجود دارد که روز عاشورا

آجغه زنی سنتی قدیمی اما پابرجا در عزاداری بافقی‌ها

آجغه زنی نوعی عزاداری قدیمی مختص شهرستان بافق بوده که خوشبختانه در سال ۱۳۹۵ پیش از آن که به دست فراموشی سپرده شود، با شماره ۱۳۰۶ به ثبت ملی رسیده است.

«نگین رنجبر» رییس اداره میراث فرهنگی شهرستان بافق در خصوص فلسفه این سنت در گفت‌وگو با ایسنا می‌گوید: ریشه آجغه زنی در اقدام سپاه یزید در دشت نبینوا است چرا که هنگام معرفی و بیان اهداف قیام توسط

امام حسین (ع)، سپاهیان یزید به دستور بنی‌سعد تکه سنگ‌هایی را برهم زدند تا صدای امام به افراد سپاه نرسد. وی اضافه می‌کند: در واقع عزاداران حسینی از این سنت به نیت یادآوری مظلومیت امام حسین (ع) استفاده می‌کنند. رنجبر در خصوص چگونگی اجرای این آیین در بافق اظهار می‌کند: عزاداران تکه های چوبی که به صورت گرد تراشیده شده شبیه سنگ را در دست گرفته و با

کوبیدن چوب‌ها به یکدیگر با نوحه‌خوان همراهی کرده و شور دل‌انگیزی را به نواي مداح اضافه می‌کنند. رییس میراث فرهنگی بافق می‌گوید: آجغه زنی از روزگاران گذشته تاکنون به دو صورت ثابت و متحرک رواج داشته است و مردم گاه در یک حسینیه، با سکون به عزاداری با این شیوه می‌پردازند و گاهی نیز از یک حسینیه به حسینیه دیگر عزیمت کرده و صدای عشقشان به اباعبدالله(ع) را با نواي نوحه و آجغه زنی در

وقتی دسته‌های عزاداری برای عرض ارادت به مسجد جامع می‌آیند و علم‌ها را به نشان احترام به حرکت درمی‌آورند و در گوشه‌ای شروع به عزاداری می‌کنند، هیأتی به نام «سنگ زنی» در کنار دسته‌های عزاداری، مراسم ویژه‌ای را اجرا می‌کند.

حسین پناه افزود: هیأت سنگ زنی پس از ادای احترام دسته عزاداری به میدان می‌آید، درحالی‌که شرکت‌کنندگان آن دو سنگ در دست دارند و با نوحه‌خوانی مداح، سنگ‌ها را یک‌ضرب و سه‌ضرب به یکدیگر می‌زنند. در یک‌ضرب سنگ‌ها را بالای سر به هم می‌زنند و در سه‌ضرب یک بار بالای سر، یک بار جلو سینه و بار سوم جلو زانوی خود سنگ‌ها را به هم می‌زنند. در این مراسم یک حالت عرفانی خاصی به وجود می‌آید که معمولاً هر نوحه آن پنج تا ده دقیقه طول می‌کشد. پس از پایان نوحه، این هیأت کنار می‌رود و استراحت می‌کند و در این فاصله، هیأت بعدی وارد میدان می‌شود و پس از عرض ارادت دسته عزاداری بعدی، هیأت سنگ زنی دوباره

به میدان می‌آید و یک نوحه دیگر اجرا می‌کند. مسؤول تهیه پرونده ثبتی «مراسم سنگ زنی» اظهار کرد: ریشه این آیین به قبیله بنی‌اسد بازمی‌گردد، وقتی که واقعه عاشورا رخ می‌دهد، قبیله بنی‌اسد از پیکر شهدا در برابر حیوانات وحشی محافظت می‌کردند و با سنگ به آن‌ها می‌زدند. طبق تحقیقات و مصاحبه‌هایی که با محلی‌ها انجام دادیم مشخص شد که سنگ‌های این هیأت را پدران آن‌ها از کربلا آورده‌اند و با همان سنگ‌ها مراسم سنگ زنی اجرا می‌شده است.

این کارشناس جامعه‌شناسی با بیان این‌که مراسم سنگ زنی این روزها با چوب اجرا می‌شود و دو چوب را به عنوان نمادی از سنگ بر هم می‌زنند، یادآور شد: این آیین در سال ۱۳۹۸ و به شماره ثبت ۱۹۱۷ در فهرست میراث ناملموس کشور به ثبت رسیده است. این در حالی است که آیین سنتی «سنگ زنی» هرساله همزمان با روز ششم محرم در روستای علاء در جنوب شهر سمنان نیز برگزار می‌شود.

کوی و برزن فریاد می‌زنند. گفتنی است؛ این سنت قدیمی همچنان در دهه دوم محرم در مکان‌های حسینیه

گردشگری معنوی مذهبی - یزد

آیین‌های سنتی مردم یزد در دهه اول محرم و دیگر مسائل دینی و آیینی دارالعباده و شهرهای مختلف آن مانند یزد، اردکان، مهریز، تفت و اشکذر آشنا شوند.

با آیین‌های عزاداری دارالعباده آشنا شوند. هرساله گردشگران خارجی از کشورهایی مانند چین، ترکیه، کره جنوبی و دانمارک به یزد می‌روند تا با قیام امام حسین(ع)،

استان یزد یکی از مقاصد گردشگری مذهبی در ماه محرم است. گردشگران خارجی که در محرم به ایران سفر می‌کنند، یکی از مقاصد خود را یزد انتخاب می‌کنند تا

کوچک که معمولاً با آجر چینی در جلوی خیمه‌ها و تکیه‌های شهر درست می‌شود، می‌ی‌یزند و در روز عاشورا این خاک را با گلاب مخلوط کرده و گل روز عاشورا را آماده می‌کنند و از صبح روز عاشورا با گل‌مالی کردن سر و صورت خود مراسم‌ها

آیین گل مالی در خرم‌آباد

«گل‌مالی» یکی از رسم‌های سنتی مردم لرستان است که بر اساس رسم دیرینه مردم خرم‌آباد، در زمان عزاداری بر فاجعه

روز کربلا، سر و صورت خود را گل مالی می‌کنند. مردم بومی این منطقه، در زبان محلی گل‌مالی را «خُفره‌گیری»، (خُفره به معنای گل) می‌نامند. عزاداران در روز تاسوعا، خاک نرم و مخصوصی بنام گل باغچاله (گل رس) را مهیا کرده و در میدان‌های بزرگ و

روز کربلا، سر و صورت خود را گل مالی می‌کنند. مردم بومی این منطقه، در زبان محلی گل‌مالی را «خُفره‌گیری»، (خُفره به معنای گل) می‌نامند. عزاداران در روز تاسوعا، خاک نرم و مخصوصی بنام گل باغچاله (گل رس) را مهیا کرده و در میدان‌های بزرگ و

رنجیر آتشی؛

نمادی از ظهر روز عاشورا و آتش گرفتن خیمه‌ها

مراسم رنجیر آتشی یکی از مهم‌ترین و قدیمی‌ترین مراسم‌های مذهبی با قدمت ۲۰۰ ساله در روستای بیاضه است که هرساله قبل از طلوع آفتاب در صبح روز عاشورا در حسینیه قدیم این روستا برگزار می‌شود.

روستای بیاضه از توابع بخش مرکزی شهرستان خور و بیابانک در استان اصفهان است که در ۵۳ کیلومتری جنوب‌شرقی شهر خور و در شهرستان خور و بیابانک قرار دارد و تاریخ‌نگاران بر این باورند که قدمت روستای بیاضه به دوره ایران اسلامی بازمی‌گردد. مراسم رنجیر آتشی یکی از مهم‌ترین و قدیمی‌ترین مراسم‌های مذهبی با قدمت ۲۰۰ ساله در روستای بیاضه است که هرساله قبل از طلوع آفتاب در صبح روز عاشورا در حسینیه قدیم این روستا برگزار می‌شود و حدود ۵۰ نفر برگزاری این مراسم را بر عهده می‌گیرند و رنجیرها را آتش زده و به مدت ۲۰ دقیقه در هوا می‌چرخانند که این مراسم نمادی از آتش گرفتن خیمه‌های اهل بیت در ظهر روز عاشورا است.

محمدرضا فاضلی، محقق و پژوهشگر کویر مرکزی ایران، در این‌باره به ایسنا، گفت: طبق گفته‌ی قدیمی‌ترین شخصی که از این رنجیر آتشی صحبت کرده و از بزرگان خویش نقل می‌کند، این مراسم از دوره قاجار در منطقه بیابانک رواج داشته است و در آن دوران، نویسنده محلی در آن منطقه وجود نداشته و رنجیر آتشی در هیچ‌کدام از کتب تاریخی آن دوره نوشته نشده است؛ اما با استناد به کتابی به نام «بیاضه» نوشته نویسنده محلی «محمدحسین صالح» این مراسم مذهبی به تائید رسیده است. البته مستندات تاریخی ندارد، اما می‌توان به‌عکس‌های یک جغرافیدان و جهانگرد سوئدی به اسم اسون هدین (seven heiden) که در دوران مظفرالدین شاه قاجار از منطقه طیس به یادگار گذاشته، قدمت برگزاری مراسم عزاداری را به اثبات رساند. بر این اساس، منطقه بیاضه یکی از کهن‌ترین مناطق تاریخی ایران است و قدیمی‌ترین نام باستانی این سرزمین در کتاب «احسن التقاسیم» نوشته «ابوعبدالله مقدسی» به «برازوا» اشاره شده که معادل فارسی آن در گویش کردی به معنای سرزمین بلند، چیزی شبیه به جزیره و نام گیاهی باستانی دریایی شناخته‌شده است که بسیاری از افراد در این مورد اطلاعی ندارند. او که به «فاضل» تخلص دارد، با بیان اینکه قدیمی‌ترین قنات ایران با ساختار و مهندسی بسیار پیچیده در این منطقه قرار دارد، افزود: این «قنات» در کنار یک تمدن کهن واقع است که قدمت آن را مربوط به دوره ساسانیان می‌دانند، ولی من قدمت آن را فراتر از دوره ساسانیان می‌بینم. بیاضه به‌عنوان یک مهد و گهواره کهن از یک تمدن عظیم گمشده است که کسی تا به حال در کتاب‌ها و اسناد به آن نپرداخته و تنها کسی که طبق اسناد و شواهد در دوران محمدرضا شاه به این سرزمین سفر کرده، «ریچارد فرای آمریکایی» است که حدود ۸۰ یا ۹۰ سال پیش تشخیص داده که این منطقه، منطقه کهن و تاریخی است که باید کشف شود.

متأسفانه بعد از انقلاب به علت عدم آگاهی و افراطی‌گری در عقاید مذهبی، مناطق باستانی را با بولدوزر شخم زدند و تاریخ آن به هم زده و درواقع یک نوع سرقت تاریخی در این منطقه اتفاق می‌افتد. فاضلی یادآور شد: طبق تحقیقاتی که من به‌عنوان یک محقق طی ۲۰ سال روی تاریخ این منطقه داشتم، ریشه عزاداری کهن منطقه بیاضه که به‌عنوان قدیمی‌ترین و کهن‌ترین منطقه خور و بیابانک شناخته‌شده است، مربوط به سال‌های ۲۰۰ هجری قمری است. در آن زمان امام رضا(ع) به‌صورت ناشناس از مناطق بیابانی آنجا که در آن زمان خلوت بوده رد می‌شده است که مردم متوجه شدند که یک شخصیت بزرگ مذهبی به اسم امام رضا(ع) از اینجا عبور می‌کند و این موضوع سینه‌به‌سینه نقل‌شده و آثاری از رد پای امام رضا(ع) در این منطقه وجود دارد. به نظر من منطقه بیاضه در عزاداری و مراسم رنجیر آتشی و تعزیه که مردم در آن حضور پیدا می‌کنند، تاریخ بسیار کهنی دارد و بنابراین قدمت رنجیر آتشی به ۱۲۰۰ سال پیش‌برمی‌گردد نه ۲۰۰ سال پیش؛ به دلیل اینکه عزاداری برای امام حسین(ع) شکل گرفته که قبل از امام رضا(ع) بوده است. این نویسنده و پژوهشگر با اشاره به اینکه تاریخ این منطقه را کسانی زنده نگه‌داشته‌اند که به خون خواهی امامزاده بیاضه «ابو محمدابراهیم» که در آن منطقه به شهادت رسیده است، به آنجا سفر می‌کنند، خاطرنشان کرد: «بنابراین رنجیر آتشی توسط همین اقوامی که از عربستان (مدینه) در بیاضه سکونت پیدا کرده‌اند شکل گرفته که به خون خواهی امامزاده ابو محمدابراهیم (که او قصد رفتن به دیدار امام رضا(ع) را داشته است و طبق مستندات قصد داشته که از همان مسیر امام رضا(ع) برود و در آنجا با ایرانیان که در آن زمان زرتشتیانی بودند که در بیاضه ساکن بودند) درگیر شده و جنگی بین ایرانی‌ها و علوی‌ها درمی‌گیرد و ابو محمدابراهیم در آنجا به دست ایرانی‌ها کشته شده و در آنجا دفن می‌شود.